

ZALÁN TIBOR

Hodossy Gyula verseihez*

Az valahogy úgy van, hogy az ember a hatvanas éveikhez közeledve már csak a válogatott verseit írja. (Nincs ideje már sem keresni, sem tévedni!) Hajlamos felismerni, hogy miből mit lehet csinálni, még el sem kezd írni, már tudja a terjedelmet, még az első szó sem jutott az eszébe, de már biztos az utolsó, ismeretlen szó zárlatában. Azt is tudja, hogy vannak témák, megérintettségek, amelyek mindig csak olyan-szerűségek lesznek, mondhatni, vers-szerűségek. Ezeket már nem akarja nagy – vagy teljesnek feltűnő – versnek megformálni, ezekből lesznek a töredékek, szilánkok, maximák, hátrahagyott versek, vagy éppen, mint ebben a kötetben is, a *morzsák*. Létfelműjük esetlegesnek tűnhet, de létezésükben egészek. Ennek felismeréséhez kor, tapasztalat, végesség-tudat és – ki merem mondani – halálközelség kell; ez értendő térben és időben, akár téridőben is. Hodossy Gyula – aki innentől legyen csak H. úr – már a határ *innenső* felén mozog jó ideje.

Végigkísér a kézirat olvasása során a remek kötet cím hiányos mondata, míg nem fölbukkan egy sor, amelyik alcímként funkcionálhatna ennek a versgyűjteménynek a homlokán: *nem mintha bánnám*. Hogy mit, arról sejtésem lehet, de fogalmam nincs. És hogy a minden meddig, arról fogalmam lehet, de sejtésem aligha. Magatartás, önfeladás, fölismerés, beismerés, ráutalás és gyónás, valami ugyanazért. *Csak a teljesség számít*, jelenti ki valahol. De erre később rákontráz, vagy inkább átdimenzionálja: *Számomra a semmi – a megfoghatatlansága, a behatárolhatatlansága miatt – a legérthetőbb, a legszerteágazóbb és a legtisztább valóságot jelenti*. A csallóközi sziget-utópia gondolatsorában, a semmi morfológiájában, a kisebbségi lét univerzumának kialakításában, újra és újra értelmétől és értelmiségétől megfosztott univerzumának a süket csöndjében, a kisebbségi lét halál-víziójában fejt ki. (A sortördelést önkényesen elhagyom az olvashatóság érdekében! – zt.) A formális logika ebben ráismerhet a feloldhatatlan ellentmondásra; bár a líra logika, de nem az a logika, amelyet az egyetemeken tanítanak.

H. úr egyébként szeret lebegtetni. Szeret olyan elvontságokról töprengeni, mint *a mint még soha* lehetetlen bátorsága, lehetetlen tehetetlensége.

H. úr amúgy szeret bejelenteni. Bejelenti, hogy a vers közös pont, *az olvasó és hallgató közös pontja*. Ehhez a világ egybecsomósodására van szükség, minimum,

* Az író 60. születésnapjára megjelenő, *Minden addig* című új kötetének utószava. *A szerk.*

ami valóban költői feladvány az erről nem feltétlenül tudással bíró világgal szemben.

H. úr mindamellet egyszerű embernek is meg tud mutatkozni az ilyesféle felvetésekben: *ha éjjelenként tudsz álmodni, s csillagokat számolni...* Ez, valljuk be, már-már anakronisztikus elképzelés ma egy mai éjszakáról. Azt mondhatnánk, hogy H. úr nem modern, hanem kimondottan ódivatú, de mondjuk inkább azt, ő már megengedheti magának, hogy ne legyen ódivatú se, és modern se legyen, olyan legyen inkább, amilyennek lennie kell: H. úr-szerű. Legyen csak kiveszőben lévő emberpéldány, mert így más, kiveszőben lévő egyedeket is képes észrevenni, és azokhoz szolidaritást találni. *Szeretet és szabadság nélkül nem tudtál volna meghallgatni minket*, vall a másokat meghallgatni tudó emberről, az emberi másikról, a kiveszetről, a hiányzóról.

H. úr előző életében lehetett akár galamb is, repülni mindenesetre szeret. *A magasban vagy, nagyon magasán, a felhők fölött, vagy még magasabban, a csillagok közt*, írja, és ebben számomra nem az az érdekes, hogy a világ fölé tud emelkedni, hanem, hogy a világában még létezik a magas, a nagyon magas, és a még magasabb – akár a gyerekében, aki feltartott arccal, csodálkozva akar nagyot mondani, és mond is nagyobbakat akaratlan, mint szándékkal mondana, akarna mondani a felnőt. A gyermek mégiscsak a lét igazi birtokosa.

H. úr tud két szó különös összerántásával megrendítő lenni, ami eszembe jut: *a ravatalozók szeretői*. Ebben az egy képben benne van a lét halálos gyönyöre, vagy a halál gyönyöre a létben, és ott a végtelen üresség is, mint H. valódi univerzuma, ami pedig ott van minden mögött, ami átüt látványon, érzelmen. Ez nem jelenti azt, hogy H. úr antiszociális lenne. Nem. Aki fölismeri, hogy *a műben a megrendítően leírt félelem csak karneváli álarc*, az félt valamit, ami emberi közös. Az embert félti, aki félni tud még. Ráadásul a *szlovákiai magyar valóság* is felbukkan elszórtan a munkáiban – olyankor a kiváló Soóky László darabjai jutnak eszembe; elgondolkodtató, mennyire emberi teljesítmény a lánykérőbe menés közbeni berúgás.

H. úr azt kiáltja egy verscímében, *le az iróniával!* – de nyilvánvalóan nem gondolhatja komolyan. Helyébe talán a kimondás méltóságát kellene tenni? De lehet-e a vereséget méltósággal kibeszélni a huszonegyedik század elején? És több-e egy emberi élet a vereségek sorozatánál?

Le az iróniával

*Énekelni kellene.
Kiénekelni
torkából a kést,
kiénekelni a rúgásokat,
a hitetlen,*

*rossz-szándékú
üvöltést.
Az embert naponta
leütik,
s naponta felugrik.
Az ember kapkod.
Énekelnie kellene,
ha átkot is,
énekelni megnyugvást,
hitet.*

*Az ember valahol felegyenesedik,
kihúzza magát,
és biztos léptekkel
elindul.
Ugye? Ugye?
Ugye...*

Maga H. úr is a naponta leütöttek, a naponta megalázottak nevében akar szólni. De valamiért nem a szólásig, csak a szólás akarataig jut el. Az iróniáról lemondás így legfeljebb idézőjeles szlogen-szinten, önreflektív felhangokkal tartható csak fenn.

H. úr éppenséggel pontosan fölismeri a létezés, benne a létezése lehetetlensége iróniáját. *Úgy történt a varázslat, hogy közben nem történt semmi*, tesz meg egy ars poétikus kijelentést; pontos ez, a még mindig a huszadik század végén lézengő, de már a huszonegyedik században bukdácsoló ember léthelyzetére, léthelyzetének a fölismerésére mutat rá; fölismerése annak, hogy minden megtörténhet vele úgy, hogy közben nem történik semmi sem vele – a semmi történése jelenkori énünk.

Semmi sem történt

*Este volt, egy nyugodt este,
amikor elkezdődött minden.
Báránnyelők bámulták a földet,
asztalon bor volt, előkelő, mélyvörös,
mint a szerelem, vagy, mint a rég nem látott otthon utáni vágy.
Még a szűnyogok hada sem zavarta meg a meghitt pillanatot.
Úgy történt a varázslat, hogy közben nem történt semmi.
A szellő elaludt, az árnyak is abbahagyták mesteri táncukat.
Kortyintottál a poharadból, hátradóltél a kerti dívrányon*

*és elképzelted, hogy kikapcsoltad az időt, hogy ami most van,
annak nincs ideje, nincs súlya, története.*

*Megörökíthetetlen,
mint a ki nem gondolt gondolat, a ki nem mondott szó.*

És elkezdődött.

*Érezted, ahogy a vibrálás, a küzdelem, a vágyódás,
nyújtózkodás kiszállt belőled, hogy megtelhesz valami mással,
színekkel, ízekkel, illatokkal, időtlenséggel,
életed legszebb képeivel.*

*E semmiség, ami elkezdődött,
a minden.*

H. úr – sokaknak aggályosan, az elméleti embereknek csaknem elfogadhatatlan módon – hisz a szavak önmagukon túli fontosságában, számára a szó nem csak építőköve a versnek, hanem hordozója is egy szerepnek, mely szerepet már sokszor (el- és vissza)vitatták, kinevették és meghajbókolták, ez pedig valami olyasmi, ami a világművészet felé tájékozódóknak kevés, a költő nemzeti megbízatásában hívóknak pedig sok: *csak a szó, az előgyüremkedett szó, amely egyre csak nő, betöltve a világok, a naprendszer közötti űrt, hogy beteljesítse az emberi-isteni felfoghatatlant, a küldetést (kiemelés tőlem, zt).* A szónak tehát nem csak transzcendens végteleníthető szerepet tulajdonít, de materiális térben való, hatással bíró kiterjedést is. Amihez nem kis poétai bátorság, egyben poétai könnyelműség és létbeni elszántság szükségeseltetik. *A megoldhatatlanság nagy univerzumában* H. úrnak nincsenek illúziói. Csak a keresés a lehetséges létforma, a rákérdezés, s mert egyértelmű a birtokos kiléte, ok sem csüggedésre, sem elszomorodásra nincs; az ember azt kapja, amire számíthat. Válaszra, keresésre meg: nem talált helyeket; rákérdezésre: felelet nélküli csendet.

H. urat hordozza magával a sorsa, és ez a sors nem tudja őt elengedni már soha. *Ha gyermekkorom ételeire gondolok, akarva akaratlanul felszínre törnek, kibuknak belőlem ezek a gyötrelmes életképek.* Aki élt szegénységben, tudja, milyen megalázó egy gyermek számára ennek a fölismerése, de ennél többről van szó, a megélése.

H. úr tisztában van azzal, hogy *az ember egész életében homokvárat épít. Kőből, fából, vasból, elszántságból, hitből, akaratból.* Itt kontamináltam. Az olvasó meg fogja érteni, miért.

H. úr kötete teli van filozófiai gondolattal, tűnődéssel (utóbbit én a legfontosabb emberi-szellemi tevékenységek közé sorolom), igazságok kimondásával, féligazságok hitelessé avatásával; mindezt teszi a teljes költői eszköztára bevetésével, érzéki-érzelmi-gondolati törések/töredékek, útmutatások és úttévesztések mentén... s zajlik mindeközben egyfajta különös templomépités.

H. úrban(úrben) minden addig, éppen. Nem mintha bánná(m).